
БЕЗОПАСНОСТ И МОБИЛНОСТ НА ДЕЦАТА, КАТО УЧАСТНИЦИ В ДВИЖЕНИЕТО ПО ПЪТИЩАТА В ГРАДСКА СРЕДА

Ирена Петрова
ipetrova@vtu.bg

*Висше транспортно училище „Тодор Каблешков“
ул. „Гео Милев“ 158, 1574, София
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ*

***Ключови думи:** Безопасност на движението по пътищата; пътно-транспортни
произшествия; транспортна култура*

***Резюме:** Ролята и значението на обучението по безопасност на движението по
пътищата на децата за настоящо и бъдещо формиране на транспортна култура за
намаляване на пътно транспортните произшествия. Поведението на участниците в
движението по пътищата е определящо за броя инциденти. Уменията, възприятията
и навиците за реагиране при определени ситуации се изграждат с обучение и
практика. Важна е ролята на преподавателите, родителите, полицията,
обществото и медиите за резултатното обучение по безопасно движение по
пътищата. Основната цел на обучението е децата да придобият знания и умения,
които да осигурят безопасната им мобилност в градска и извънградска среда, а това
налага по-добра подготовка на преподавателите и създаване на интерактивни
образователни пособия и работни материали.*

*В статията е представен и кратък преглед на съвременните световни добри
практики за превенция на рисковете от пътни инциденти с деца.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Всички ние всекидневно се придвижваме от една точка до друга чрез използване на моторни превозни средства, градски транспорт, пеша или използвайки алтернативни превозни средства. Това определя необходимостта от теоретична и практична подготовка как да участваме в движението без инциденти и опазвайки живота и здравето на всички. Обучението по безопасност на движението по пътищата /БДП/ започва от ранна детска възраст. То е част от училищния учебен процес във всички класове, част е от обучението за водачи и след това продължава през целия живот под форма на самообучение. С обучението по БДП се придобиват знания и умения за поведение, което не застрашава живота на участниците в движението. Правилата за движение, които всеки трябва да знае и спазва, често се актуализират, което налага участниците в движението непрекъснато да опресняват своите знания.

Децата, като участници в движението по пътищата в градска среда, могат да бъдат самостоятелни, на групи и придружавани от възрастни. Типът участник зависи от възрастта и от района в който живее и учи. Квартали с малък трафик дават повече свобода за самостоятелно движение и правят участниците по-непредпазливи. Според начина на придвижване на детето се различават пешеходци, велосипедисти, карачи скейтборд или тротинетка, с автомобил, с градски транспорт и др. съвременни средства за мобилност.

В проучване [3] посочват, че по-малко деца по улиците и повече коли създават много по-голям риск за пешеходците и ползващите алтернативен транспорт. В повечето жилищни квартали децата нямат възможност за самостоятелна мобилност. Това ограничава възможността им да се самообучават, като участници в движението в заобикалящата ги среда. Събитията причинили ПТП имат случаен характер на поява и развитие [10]. Те могат да са вследствие от природни явления, експлоатационни проблеми и умишлено предизвикани от човека.

Намаляване на инцидентите и опазване на човешкия живот се постига чрез обучение, правоприлагане, инженерни решения и работеща система за спешна помощ [5]. Обучението по безопасност на движението по пътищата дава резултат след години, докато инженерните промени на пътищата или превозните средства водят до незабавни резултати.

Факторите, които влияят върху поведението на децата на пътя са много. Обучението по БДП акцентира върху физическите особености на възрастовата група и психологическия портрет на ученика, като участник в движението по пътищата, мястото където живее (град, село или малък град).

Основната цел на обучението по безопасност на движението по пътищата (БДП) в училище е да се намалят инцидентите с деца, като се подобрят уменията им за възприемане, прогнозиране и избягване на опасностите, за вземане на решение и прилагане на правилно поведение в реална пътна среда.

СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

С подобряване обучението по БДП в детската градина, училището и фирмите провеждащи обучение за придобиване на правоспособност за управление на МПС, през 2020 г. е разработена „Концепция за обучение по безопасност на движението по пътищата“ [2]. За повишаване на полезно-пригодността от обучението по БДП в училище се препоръчват периодични обучения за преподавателите, създаване на интерактивни ресурси, участие в състезания и викторини. Обучението по БДП, в предучилищен и училищен етап, дава минимума от знания необходим за подготовката на бъдещите шофьори и е нужно да завършва с изпит, резултатите от който да са вход към обучение за управление на МПС.

Обучението по БДП в училищния етап е начин за насърчаване на безопасно поведение на пътя, чрез осигуряване на знания и информираност за пътна безопасност.

Другият важен документ определящ насоките на обучението по БДП е „Секторна стратегия за безопасност на движението по пътищата (2021 – 2030)“. Записана е основната цел на обучението по БДП, а именно „намаляване на инцидентите с деца и ученици по пътищата“ [1]. Набелязани са и шест конкретни цели за постигане на основната цел.

АНАЛИЗ НА ПЪТНОТРАНСПОРТНИТЕ ПРОИЗШЕСТВИЯ В БЪЛГАРИЯ

В таблица 1 са представени обобщени данни /взети от сайта на пътна полиция [7]/ за брой убити и ранени в периода 2017 – 2022 г. Данните за 2019 и 2020 година

/периода на Covid 19/ показват спад в броя на ранени и загинали. Това се обяснява с ограниченията наложени за борба с пандемията и намалената мобилност. С края на пандемията се наблюдава ръст в броя на загинали и ранени, което е резултат от нарасналия брой пътувания.

В таблица 2 са представени обобщените данни за броя загинали и ранени по възрастови групи от 0 до 20 години за периода 2017-2021 г. Данните са извлечени от годишните доклади за пътнотранспортни произшествия /ПТП/ достъпни на сайта на Националния статистически институт [8]. В [9] са публикувани данни за причините за ПТП през 2021 г. По вина на водачите са 98% от произшествията, по отношение на „пътните условия“ са 0,16%.

Таблица 1

Загинали и ранени участници в движението за периода 2017-2021 г.		
	Загинали	Ранени
2017	682	8680
2018	315	3690
2019	332	3751
2020	117	2342
2021	561	7609
2022	531	8422

Изводът, който може да се направи от сравняване на данните е, че с увеличаване на възрастта се увеличава броят на загиналите и на ранените деца. Като най-високите стойности са във възрастовата граница 18-20 години, когато всеки ученик е взел свидетелство за управление на МПС и активно участва в пътния трафик. Липсата на опит, самонадеяността, прекалено високите скорости, неспазване на дистанция, неспазване на правилата за движение и други причини обясняват по-високите стойности на загинали и ранени при 18 – 20 годишните.

Нисък брой пострадали и загинали деца е във възрастовата група от 0 до 14 години. В тази възраст децата не се движат сами, а с придружител. В малките населени места ситуацията е по-различна. Децата играят сами на улицата, карат велосипед без придружител, не се движат по велоалея, но трафикът не е като в големия град. Това поставя пред преподавателите по-сложна задача, да ги научат как да оцеляват в градски условия.

Таблица 2

	2021		2020		2019		2018		2017	
	загинали	ранени	загинали	ранени	загинали	ранени	загинали	ранени	загинали	ранени
Под 6	9	179		3		4		1	5	201
От 6 до 9	7	156		22		23		30	6	228
От 10 до 14	9	313	1	64	1	66		69	6	319
От 15 до 17	23	320	2	87	3	88	4	87	19	362
От 18 до 20	27	644	16	325	26	322	17	286	31	602

Тези данни показват, че обучението по БДП в училище не постига заложените цели. Това, което трябва да запомни всеки ученик е, че обучението по БДП в училище

поставя основите и не приключва с дипломирането, а продължава през целия живот. Децата не се научават на търпение и спазване на правила в училищна възраст. Отговорността за това е споделена между родителите, обществото и училището. За намаляване на ПТП се препоръчват съдържателни, напомнящи кампании по телевизията, радиото, интернет и билбордове. Реклами, които да привличат внимание, да задържат интереса, да носят послание и да влияят за положително мислене.

ОСОБЕНОСТИ НА ДЕТСКАТА ФИЗИКА И ПСИХОЛОГИЧЕСКО ВЪЗПРИЯТИЕ И ОБУЧЕНИЕТО ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ДВИЖЕНИЕТО ПО ПЪТИЩАТА

Обучението по БДП в началния етап е насочено към изграждане и прилагане на защитни реакции в децата, постигане на умения за зрително, слухово, времево и пространствено възприятие. Като резултат от обучението се наблюдава развитие на уменията за концентрация, памет и дисциплинираност на пътя. Децата под 12 години не притежават умения и опит безопасно сами да се движат по улиците пеша, с велосипед или скутер.

В прогимназиалния етап учениците развиват умения за идентифициране на рискови ситуации и прогнозиране на изхода от възможен конфликт, отговорност, самоконтрол. Децата в този етап участват в движението и като водачи на определени превозни средства, като велосипед и други. За целта трябва да познават много добре правилата за движение по пътищата и да ги прилагат.

В гимназиалния етап учениците придобиват удостоверение за завършен първи гимназиален етап и могат да се запишат в курс за подготовка за управление на МПС.

Запознаване на децата в ранна възраст с пътните знаци дава полезна информация за пътните условия и ограничения.

Учениците трябва да знаят, че ситуацията на пътя много бързо се променя. Обемът, участниците и скоростта на трафика постоянно се променят. Не може да се предвиди поведението на останалите участници в движението. Винаги има участници, които не спазват правилата и излагат себе си и другите участници на риск, но това е техният избор. Когато ученик е на пътя, без значение в каква роля, трябва да спазва основните правила за движение, а ако не ги спазва подлежи на глоба съгласно закона за движение по пътищата.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Обучението по безопасност на движението по пътищата в училище трябва да заеме водещо място в превенцията на пътнотранспортни произшествия с деца. Подкрепям идеята заложената в [2] за „доброволна проверка на знанията в 10-и клас под формата на тест, решаване на логически задачи и на практически казуси; успешното полагане на който да бъде удостоверено с документ, без чието наличие е невъзможно записването в курсове за водачи на МПС по време на училищното образование“. Когато един училищен курс завършва с изпит с особена важност за бъдещето на обучаемия, се повишават качеството на процесите на преподаване и учене. Ако учениците в 10 клас полагат изпит по БДП, ще се промени отношението им към обучителния предмет. По-този начин ще се повишат изискванията за получаване на шофьорска книжка.

Възпитаване на децата за придобиване на култура на движение по пътищата и изграждане на дисциплинирани участници. Задължително подобряване на наказателните и възпитателните мерки.

ЛИТЕРАТУРА:

- [1] МОН, „Секторна стратегия за безопасност на движението по пътищата (2021 – 2030)“, 2020
- [2] МС, „Концепция за обучение по безопасност на движението по пътищата“, 2020
- [3] Oliver, M., Witten, K., Kearns, RA *et al.* Проучване на децата в града: дизайн и методология на изследването. *BMC Public Health* **11**, 587 (2011). <https://doi.org/10.1186/1471-2458-11-587>
- [4] Kraiss K. *Advanced man-machine interaction (Fundamentals and implementation)*. Springer Berlin Heidelberg New York, ISBN-10 3-540-30618-8.
- [5] Assailly P., “Road safety education: What works?”, *Patient Education and Counseling*, Volume 100, 2017, Pages S24-S29, <https://doi.org/10.1016/j.pec.2015.10.017>
- [6] RSA, “Rules of the Road”, [rules-of-the-road.pdf \(rsa.ie\)](https://www.rsa.ie/rules-of-the-road.pdf)
- [7] МВР, Пътна полиция, <https://www.mvr.bg/opp>
- [8] НСИ, <https://www.nsi.bg/bg>
- [9] Steliyanov M., Lyubenov D., “Contemporary road safety concepts”, *PROCEEDINGS OF UNIVERSITY OF RUSE - 2022*, volume 61, book 4.3. WED-ONLINE-SSS-TMS-02
- [10] Георгиев Н., Вельова В., „Същност, актуални проблеми и насоки за развитие на сигурността в транспорта“, 2021, том 19, брой 3, статия № 2088, Научно списание Механика Транспорт Комуникации, ISSN 2367-6620

SAFETY AND MOBILITY OF CHILDREN AS PARTICIPANTS IN ROAD TRAFFIC IN URBAN ENVIRONMENTS

Irena Petrova
ipetrova@vtu.bg

*Todor Kableshkov University of Transport,
158 Geo Milev Str., 1574, Sofia
THE REPUBLIC OF BULGARIA*

Key words: *Road safety; traffic accidents; transport culture*

Abstract: *The role and importance of children's road safety education for current and future formation of a transport culture to reduce road transport accidents. The behavior of road users determines the number of accidents. Skills, perceptions and habits of responding to certain situations are built with training and practice. The role of educators, parents, police, society and the media is important for effective road safety education. The main goal of the training is for children to acquire knowledge and skills that will ensure their safe mobility in urban and non-urban areas, and this requires better training of teachers and the creation of interactive educational aids and work materials.*

The article also presents a brief overview of modern global good practices for the prevention of the risks of road accidents involving children.